

БЮЛЕТЕНЬ НУС

УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО - ДЕРЖАВНОГО СОЮЗУ В США
BULLETIN OF UKRAINIAN NATIONAL STATE UNION IN USA

Ч. 32

ТРАВЕНЬ — ЧЕРВЕНЬ 1959

НЬЮ - ЙОРК

Михайло КУЧЕР

ПЕТЛЮРА І МИ *)

Кожна ідея, коли вона велика та важлива, для своєї реалізації потребує жертви майна і крові. Реалізація ідеї державного визволення, крім того, як необхідної бази, вимагає відповідної національної свідомості.

Коли англійські колонії в Америці визволялися знід англійського панування, тільки одна третина їх населення в якійсь мірі хотіла такого визволення. Дві третини найвище звертали увагу тільки на економічні моменти своєї залежності від Лондону.

З чим прийшла Україна до революції 1917 року? Який відсоток українського населення хотів активно державного визволення, і хто про нього взагалі тоді думав?

Від часу Переяславської угоди гетьмана Богдана Хмельницького і Полтавської битви в Україні панує справжня політична пустка. Замість України в політичному значінні цього слова і в краю, і за кордоном була біла пляма.

Наш найближчий західний сусід Польща за своєї тяжкої неволі потрапила нагадати про себе світові двома повстаннями 1831 і 1863 років. Наша ж батьківщина тоді „двілню зацвіла" і провадила обивательське існування в тіні вишневих садків, заколисана до гіркого сну гуркотом млинів.

Змосковчення та зпольщення нашої провідної верстви було таке велике і можна сказати тотальне, що наша батьківщина опинилася на краю цілковитої загибелі. Політична

СИМОН ПЕТЛЮРА
Голова Директорії і Головний Отаман Військ УНР.

думка майже не існувала. Країні одиниці зпосеред української інтелігенції творили безкровні націоналістичні гуртки, що втратили зв'язок з народними масами.

Характер нашого відродження XIX ст. був аполітично-етнографічно українофільський. Навіть українці-декабристи не були національно свідомі та розпилися в загально-російських інтересах і стремліннях.

*) Донювід на академії в Нью Йорку 31 травня 1959 року для відзначення 33-х роковин смерті Симона Петлюри.

Кирило-Методієвці ідеалізували козацтво та взагалі народ. У відношенні до москалів, які вже тоді несли нам цілковиту політичну і національну загрозу — фактично народо-вбивство, — вони виступали тільки з евангельською правдою та істиною, що на практиці рівнялося непротивленню злу. З тієї течії пізніше розвинулося українофільство, яке у своїй практиці (ані в теорії) не висувало жадних українських національно-політичних домагань.

На Лівобережжі — колишній Гетьманщині — вся козацька шляхта помосковилася. На Правобережжі стан був навіть подекуди гірший. Там протягом XVIII - XIX стт. вся українська шляхта спольщилася, і навіть сам московський уряд аж до повстання 1831 р. дивився на правобережні українські губернії як на „польські”.

В Галичині довго панує „рутенський світогляд” з надмірною українською лояльністю віденському центру.

При кінці XIX ст. Україна мала всього 21% грамотного населення, тоді як стан грамотности прибалтійських країн сягав 60%, а у Фінляндії — 80%.

**

Перед революцією 1917 р. в Україні були тільки дві політичні партії: Українська Соціал-Демократична Робітнича Партія (УСД-РП) і Товариство Українських Поступовців (ТУП). Партія Українських Соціалістів-Революціонерів утворилася тільки в березні 1917 р. Організаційно існуючі партії були слабкі (за винятком пізніших ес-ерів), доказом чого є факт, що соціал-демократи навіть не мали Центрального Комітету. Т-во Українських Поступовців об'єднувало у собі людей високоінтелектуальних, з якими приємно було мати персональні гарні відносини, але вони не мали зв'язків з робітництвом та селянством. Це була організація просвітянського характеру, добра для мирних та спокійних часів. Люди, об'єднані в ТУП-і, мали незрозумілу нехоть до політики, зовсім не розуміли її значення, часто називали її демагогією. Дійшло навіть до того, що представники ТУП не хотіли брати участі в засіданнях Центральної Ради.

Серед мас в Україні вплив несоціалістичних партій був ще менший. Тому роля українських соціалістів, в залежності від характеру большевицької московської революції в добі нашої збройної боротьби за самостійність, була незвичайно велика і просто стала історичною необхідністю. Момент соціального, як ближчий і зрозуміліший народові, довго відігравав рішучу роль, на чому пізніше дуже вміло грали большевики. Тільки

під впливом Центральної Ради до соціального поволю почав домішуватися і момент національний.

З таким більш-менш політичним і національним активом стала Україна до революції 1917 р. Можна навіть припустити, що коли б Україна не мала українських соціалістичних партій, ми не мали б IV Універсалу, не мали б збройної боротьби, не мали б української національної армії і не мали б провідника українських збройних сил УНР та української революції взагалі — Симона Петлюру.

**

Ми не маємо відомостей про предків Симона Петлюри, дуже мало знаємо про його батьків, небагато про дитячі роки, трохи більше про юнацтво.

Коли молодого Симона Петлюру виключали з духовної семінарії, то московське духовне начальство покликало його до себе і намовляло „покаятися” та „пожаліти” старого батька. Тоді ж юнак Симон виявив своє справжнє духовне обличчя. Він відповів — „ідеї дорожчі за родинні відносини”, не „покався”, і його звільнили з вовчим білетом з духовної семінарії. Але це не зломало Симона Петлюру.

Чи значить це, що Симон Петлюра не жалів свого батька? Зовсім навпаки! Коли б він „пожалів” так, як того хотіло московське начальство — не мали б ми Симона Петлюри взагалі.

Політичний світогляд Петлюри формувався на ідеях Революційної Української Партії, пізніше — Укр. Соц.-Демократичної Партії, на ідеях Кирило-Методієвського Братства. Він також дуже добре знав українську історію, спеціально козацьку добу. Виховувався серед соціалістичного середовища, яке велику вагу надає соціальним моментам, але патріотизмом Симон Петлюра відрізнявся від своїх товаришів. Він усе давав перевагу національним моментам над соціальними. Також за першої „еміграції” у Львові в РУП Петлюра був представником „національного ухилу”, в той час як більшість товаришів давала перевагу соціальним моментам. Завдяки його впливові РУП залишилася на українських національних позиціях, не об'єдналася з московськими соціал-демократами і була предтечею української революції 1917 року.

Великий вплив на формування політичного світогляду Симона Петлюри мало його перебування на Кубані, серед чорноморців. Там молодий Петлюра шукав того, чого в минулому шукав Богдан Хмельницький на Січі.

Працюючи на Кубані над розробленням старих козацьких архівів, Петлюра із його позовжких сторінок відчув подих майбутньої модерної української революції. Праця над козацьким архівом виробила та відшліфувала характер майбутнього вождя України.

За часів свого перебування в Петербурзі та Москві, Симон Петлюра не залишився в тіні, а відразу вибився на поверхню українського життя. Як добрий журналіст, він докладно розумів пружини, які керують і рухають не тільки московськими реакціонерами, але й лібералами, спеціально в національному питанні. Зовнішньо м'який, він не мав тієї м'якості в політичному відношенні, не мав нахилу вірити тільки словам. Давав перевагу вчинкам. Вже тодішні українці з цікавістю спостерігали Симона Петлюру і давали йому правильну оцінку, але ще більше цікавилися і цінило його чужинці. — „Изъ этого молодого человека будетъ толкъ” — сказав М. М. Ковалевський, вислухавши промову С. Петлюри, виголошену в українській мові на академії з нагоди 50-х роковин смерті Т. Шевченка в Петербурзі 1911 року¹⁾, а М. А. Славінський подає слова академіка Корша, який казав: „Українці самі не знають, кого вони мають серед себе . . . Петлюра безмірно вищий за те, що про нього думають. Він з породи вождів . . . що колись в старовину закладали династії, а в наш демократичний час стають національними героями”²⁾.

Будучи соціалістом, Петлюра не перестав бути націоналістом. Націоналізм Симона Петлюри універсальний і людський. Він створив собі концепцію України не тільки посеред народів Сходу Європи, але і в площині міжнародних відносин.

1914 р. на початку 1-ої світ. війни Петлюра вважав Україну окремою політичною одиницею в Російській імперії. Він зв'язував її політичну долю із Західною Європою, але не Німеччиною та Австрією. Тут він виявив себе далекозорим політиком, на зразок чеського президента Томи Масарика.

На тлі тодішнього розлізлого малоросійства постать Петлюри має спеціальне значення. В його фізичному німецькому тілі концентрувалася ідосі нам не цілком зрозуміла у своїй динаміці національна свідомість та активність, без пози, без сентименталізму, без декламації. Ті риси поставили Симона Петлюру на командні висоти модерного українства. Наша вбога, притоптана своїми та чужими нація на щастя має таких велетнів, що височіють ясними дороговказами і дають надію на краще будуче. У щоденному негероїчному житті вони дають нам стимули до боротьби

за нашу справу. Ми маємо таких, яких видно з кожного закутка великої української землі. Ми їх бачимо також із наших загорошених стежок чужини. Ті люди — Леся Українка, Іван Франко, Тарас Шевченко, Михайло Грушевський, Симон Петлюра.

Коли революція ставала все виразнішою, Симон Петлюра покинув свої літературні та театральні уподобання і перейшов на організаційну працю над творенням української політики та української збройної сили.

**

На незвичайно важливій та відповідальній праці — творення української збройної сили — виявилися найкращі риси вдачі Симона Петлюри. Він майже інстинктивно тягнувся до вояків, вмів з ними жити, промовляти до них та переконувати. А тоді треба було вірити переконувати. Революція дуже розгоїдала народні маси та армію, і найкращий наказ міг залишитися тільки наказом без виконання. Його промови були спокійні, речеві, вільні від сентименталізму і демагогії. Він ніколи не давав порожніх обіцянок, не обіцяв легкої боротьби. Під його впливом українська армія виявилася більш радикальною як її політики, і бажала коротшого шляху до самостійності України, без тих етапів, які пролонгувала Центральна Рада. Коли політика йшла по лінії автономії — армія вже вимагала самостійності. Для автономії власна національна армія не була потрібна. Другий Військовий український з'їзд мав зовсім не автономістичні настрої і дав Центральній Раді підтримку в її діяльності. Так зовсім несподівано Україна — вчорашня німа колонія московської імперії — стає взірцем для решти поневолених Москвою народів, що мають приклад для своєї діяльності та боротьби.

І тоді орієнтація Симона Петлюри на Антанту залишається незмінною. Він розумів усю катастрофальність закиду німецької інтриги в боротьбі за нашу політичну незалежність. Щоб мати у випадку нагоди потрібний контакт із заходом, він старається заповнити південно-західний фронт українськими частинами.

Кажуть, що дистанція дає правильний погляд на минуле, що тільки в і д д а л е н е минуле можна належно оцінити. І коли ми замкнемо свою душу на галас безпечної, аж надто багаті чужини, що довкола нас кипить, та перенесемося думкою до нашого славного недавнього минулого, до часів діяльності Петлюри, то не можемо позбутися враження, що тоді на нашій землі сталося чудо — солодке чудо, як його пізніше назвав один із українських молодих поетів.

В Симоні Петлюрі сконцентрувалися найкращі творчі сили нації. Він і політик, і трибун, вождь, головнокомандуючий армією, президент, що одночасно сам умів іти до наступу в рядах своїх вояків.

У повстанні проти гетьмана Скоропадського взяли участь всі укр. самостійницькі партії, від соц.-рев. до хліборобів-демократів і соц.-самостійників включно, одначе душею всієї справи був знову Симон Петлюра.

За Директорії він мав армію у сто тридцять тисяч вояків і чотири фронти: большевицький, польський, антантський і анархічно-радянський.

Коли найближчі співробітники Петлюри залишили уряд та взагалі чинну політику чи то під тиском Антанти, чи то у відповідь на вимоги своїх партій, із-за чого та зневіри, і лаштувалися до виїзду за кордон, Петлюра не зрезигнував, не мав наміру виїхати, залишився на становищі і знову поставив державні справи вище особистих. З дня 11-го лютого 1919 р. Симон Петлюра не тільки головний командуючий українськими збройними силами, але й президент УНР.

З того часу починається велика і незвичайна самотність Симона Петлюри. Старші партійні діячі-політики відійшли від справ, потімилися. На їх місце прийшли молодші, невідомі масам, без належного досвіду.

Петлюра живе тоді у вагоні, кидається з одного фронту на другий. Переконає, пояснює, просить витривати і не кидати боротьби. Але положення стало незвичайно трудне до опановання. Армія психічно і фізично слаба. І все таки тоді у незвичайному осамітненні Симона Петлюру не залишає основна риса його характеру — творчий оптимізм.

Петлюра виступив на політичну арену тоді, коли світ нічого не знав про Україну. Тому він був готовий до боротьби. Він вірив і казав, що тільки кривавими жертвами нарід може вибороти собі політичну незалежність. Він не боявся крові і знав, що кров ворога зла. В тому він погоджувався з Шевченком. Але він був за економне пролиття крові. Пізніший культ мого, що охопив українців за 2-ої світ. війни, був йому невідомий. Петлюра признавав, що орієнтація виключно на власні сили шкідлива, і така політика нереальна. Він знав, що треба систематично працювати для того, щоб чужина нас пізнала і визнала.

Симон Петлюра був з армією, зробив усе, що міг, зробив більше як міг. Його армія, армія УНР, — зробила також більше як могла. Політики зробили дещо менше і не завжди дотримали кроку армії.

До дуже трагічних і болочих сторінок нашої визвольної боротьби 1917 - 1920 рр. належить конфлікт поміж двома великими частинами українського народу — його західної частини, вихованної у відмінних від східної політично-соціальних умовах, та більшої, східної. У дуже важливу і відповідальну добу нашої історії погляди західних політиків ріжнилися від східних. Хитання може було й недовге, але вагітне наслідками і характерне. Східні укр. політики були політично ліві, соціалістичні. Вони знали, що з Москвою не можна домовитися. Західні політики належали до правих консервативних кіл і своїм найбільшим ворогом вважали Варшаву, а не Москву.

Але найбільш трагічною була проблема людей, носіїв виразної національної ідеї визволення. До проблеми людей долучилася проблема історичної спадщини степу, сусідство з азійською Москвою та стан нашої справи у широкому світі.

Сьогодні ми дивимося на Симона Петлюру і на українську революцію з перспективи сорокаріччя. На українську революцію і Симона Петлюру дивляться сьогодні три покоління: 1) співучасники, 2) люди, які вирости і сформувалися поміж двома світ. війнами, так би мовити „в тіні визвольних змагань” — 3) наймолодше покоління, що виростає на чужині. Очевидно, що відношення тих трьох поколінь до нашої національної революції не однако. Для творців подій 1917 - 20 рр. вона — апогей їх життя, найвище досягнення та виповнення життєвого завдання. Споминами тих подій вони кріпилися впродовж довгих років еміграції. З тих споминів черпали силу і завзяття до життя.

Мусимо з приємністю ствердити, що міжвоєнне покоління, що „виростало в тіні визвольних змагань”, вже має при оцінці нашої національної революції почуття об'єктивності, одначе поєднане з гірким питанням — чому ми програли. Очевидно, молодим природно більше звертати увагу на помилки та припускати, що недавнє минуле виглядало б краще, коли б діти були на місці батьків. Але час іде невпинно, молоді поволи старіють, і у них помічається менше нахилу до обвинувачень, а політичний досвід показав, що „монополь помилок” не належить тільки старшому поколінню. Для молодого покоління гіркі та несправедливі „аргументи” зперед 1939 року вже не промовляють і відчуються як анахронізм.

Положення, яке витворилося в Україні, було таке складне і тяжке, що його негаразд розуміли й самі українці, а що вже казати про чужину. Так, на Західній Україні не бу-

до ясного погляду на весь трагізм та заплутаність українсько-московських відносин. В Зах. Україні існували два глибоко розмежовані світи — український та польський. На сході на Великій Україні такого розмежування не було поміж москалями та українцями. Старі, давні взаємини залишилися і перенеслися на московський більшовизм. Виник конфлікт трьох політичних концепцій — УНР, У С С Р і Гетьманату, що було ознакою нашої політичної незрілості. УНР поміж тими трьома концепціями того часу займає центральне і провідне місце. УНР була тією політичною формацією, що найбільш пов'язана з культурним і політичним рухом XIX століття. Тому діячі XIX ст. стали провідниками в Центральній Раді. Це були найкращі люди, яких тоді мала Україна.

З УНР і Симоном Петлюрою пов'язані наші головні державні акти — III і IV Універсали. В процесі відродження держави збройна боротьба йшла під прапором УНР. Тільки УНР виявила можливість боротися власними силами.

Трохи прикро ствердити, що ми після довгого блукання чужиною, маючи вже перспективу при погляді на нашу визвольну боротьбу та її центральних діячів, інколи втрачаємо почуття градації історичних вартостей і підносимо до рівня Симона Петлюри інших діячів нашого національного відродження та збройної боротьби. Цього не слід робити. Кожному діячеві в нашій історії належить своє місце та пошана, але залишім Симона Петлюру на його чудовій вершині, на тій командній висоті, яку він собі так заслужив своєю працею, життям і трагічною смертю. Оточім повагою і любов'ю ім'я тієї людини і перекажім нашим дітям неторканою оту чудову спадщину. Скажім нашій молоді про Симона Петлюру все, що маємо найкращого. Будьмо гідні тієї людини кожного дня свого земного існування, а не тільки на урочистих академіях. Дякуймо долі, що вона була така ласкава і послала нам у тяжку добу великого національного іспиту Симона Петлюру, ім'я якого стало синонімом національної свідомості.

**

І ось залишилася самотня могила у далекій Франції, залишилася в нашій пам'яті неславний процес тої країни, яка на своїх прапорах написала — свобода, рівність братерство. Нашу свідомість і досі палить „відшкодовання” у сумі одного франка. Та ми віримо й сподіваємось, що прийде час — і того присуду засоромиться кожна людина і кожна держава.

Могили борців за національне визволення народу зобов'язують. Вони не тільки місце, на якому складаємо вінки, сумуємо та зідаємо. Вони наше м е м е н т о, наше зобов'язання, наші гордості, наші намагання бути гідними своїх героїв.

Часи міняються. Від нас на чужині не вимагається активної жертви, може ще не прийшов час на героїв. Життя дуже змінилося, коли його порівняємо з добою 1917-1920 рр. і вже не вимагає від нас активної революційної боротьби. У мирних умовах боротьба за визволення українського народу вимагає від нас постійного щоденного напруження, постійної невеличкої матеріальної жертви, постійного заперечення чужих, ворожих нам думок, і пропагування своїх. Мусимо жити і працювати на чужині з думкою про поневолену батьківщину, і тільки тоді наше тут перебування матиме оправдання.

Чи поменшали труднощі від часу смерті Петлюри? — Ні, не поменшали. Чи зменшилася кількість фронтів боротьби за наше визволення? — Ні, не зменшилася. Петлюра мав 4 фронти, і всі вони, в тій або іншій формі, залишилися по сей день. Залишився советсько-московський фронт — найбільш зрозумілий і так би мовити „природний”; замість фронту Антанти залишилася байдужість західного світу до нашої ідеї визволення; залишився фронт анархічно-радянський, що став до певної міри тепер внутрішнім, який нашіптує нам нездорові думки про визнання „реалітету”, теперішньої У С С Р. Всі західні українські сусіди також залишилися нашими ворогами.

Ми щодня несемо невидимі тяжкі втрати на користь чужини. Виникла ідея „другої батьківщини”, якою ми закриваємо свою втечу від справжньої, тільки одної батьківщини. Ми щороку тратимо певну кількість української субстанції на користь багатої, блискоучої, заможної чужини, куди втікають ті, що найкраще вміють пристосуватися до нових умов.

І все одно ми не перестанемо боротися. Ми все одно не перестанемо говорити світові про його помилки, не перестанемо говорити про свої власні помилки і не перестанемо бути вірні ідеям, за які боровся і загинув Симон Петлюра. Бо — нам залишився дух, ідея, що сильніша від куль. І ще залишився моральний наказ — будьмо гідні тієї людини, найкращого сина України, що віддав своє життя за всіх нас, за кожного з нас.

Історія вибрала його зпоміж мільйонів, зробила конденсатором об'єднаної збірної волі народу до вільного політичного життя.

Те, що писала Леся Українка у своїй чудовій поезії „Contra spem spero” — Симон Петлюра виконав у політиці. Ціле його життя — „стежка крута крем'яная”, і йдучи тією стежкою, задивлений у вільну Україну, він дійшов до Голготи. За життя все мав отой чудовий творчий оптимізм, який охоче дарував тим, хто був здібний його брати.

Йдучи своїм коротким життєвим шляхом, не нарікав, а співав „лісно веселу” і підбадьорював нею тих, хто вже ладен був власти.

Мав дух, що його оспівав велетень Землі Галицької — Іван Франко — „Дух, що тіло рве до бою, рве за поступ, щастя, волю”. Симон Петлюра справді був революціонер, фаховий революціонер. Мав всі риси провідника — Мойсея модерного часу.

І коли ми зараз в безпечному затишкowi чужини інколи тратимо орієнтацію і, неперно хитаючись, шукаємо „реалітетів” там, де панує суцільний морок московської колонії — У С С Р, то Симон Петлюра при кермі, в грозі і бурі революції завжди бачив ясним свій шлях і шлях, яким має йти Україна. Він не знав слова неможливо, не знав зневіри.

Коли кругом все хиталося, він шукав тих, з якими можна було направити лихо, і звичайно таких знаходив.

Коли було найгірше — всі шукали Петлюру, кликали його, і він приходив не зволікаючи, робив найкраще, що було можливе. Приходив спокійний, без пози, без ознак, фізично виснажений, — але приходив.

Колись Тарас Шевченко із п'ятьми оренбурської ночі кинув в обличчя московській імперії грім — „караюсь, мучусь, але не каюсь”. Це була реакція поневоленої, але не упокореної душі.

А потім прийшло — „поховайте та вставляйте!” — Не прохання, не пропозиція, але наказ.

І Симон Петлюра повстав разом з уярмленою Україною.

*) Доповідь на академії у Нью Йорку 31 травня 1959 р. для відзначення 33-х роковин смерті Симона Петлюри.

1) „Листки з пам'яті” О. Лотоцького в збірнику „Симон Петлюра — Державний Муж”, Нью Йорк, 1957, стор. 37.

2) М. Славінський: „Симон Петлюра”, тамже, стор. 21.

Ол-ра КОСТЮК

С О Н

(до 80-ї річниці з дня народження С. Петлюри).

Перебігли барвистою низкою
Боротьбою напоєні Дні,
Що до здійснення мрії так близько...
У душі наростало, на дні,
Щось велике, звабливе, поривне —
Полонило і стоту усім.
Почуття те було таке дивне
У моему житті молодім!
Наче крила росли за плечима,
Серце славних шукало пригод —
Відродилась тоді Україна,
За Державність змагався Народ!
Час то радісний був і сновидний —
Незабутні кипучости Дні —
І тоді от, незнаний і рідний,
Наш Петлюра приснився мені.
„Будувати Державу — уміння
Треба мати, й гуртом до-пуття
Працювати, і трохи терпіння
Та готовість віддати життя”.
Говорив ще багато, — забула,
Як здається мені, головне.
Молода ще була — не збагнула
До чого намовляв Він мене.

А тепер — мій надходить вже вечір,
І не хочу я більше пригод:
Промайнуло життя „недоречі”,
І в неволі мій рідний Народ.
Але дивно — як в той час сновидний,
У сучасні затроєні дні
Знов приснився, вже знаний і рідний,
Дорогий наш Петлюра мені.
І сказав: „Ви забули для чого
Ми у світ на чужину пішли!
Пам'ятайте — посланці ми Бога,
Рідної й святої Землі!
Краще Ви, лише раз в десять років
Одноставно на тризну прийдіть
І перед Світом визвольні кроки,
А не чвари свої покажіть.
І наблизьте своїми ділами
Для Батьківщини визвольний час —
На підмогу, душею й думками,
Ми з Тарасом прилинемо до Вас!
Об'єднатися, а не сваритись
Ваш обов'язок вищий, святий...
Одноставно за Волю борітесь,
І Вас Бог доведе до мети!

Травень 1959.

Міннеаполіс, Мінн.

250-ліття української еміграції

(Доповідь на З'їзді УНДС у Нью Йорку, 30 травня 1959 року).

Наш З'їзд відбувається у році, коли вся українська еміграція згадує трагічні події, зв'язані з боєм під Полтавою, 27 червня 1709 року, цебто 250 років тому. Програна наша і наших союзників шведів у тому бою була несумнівно найбільш трагічною подією не тільки у нашій новітній історії, але і в історії людства. Об'єктивні чужинські історики назвали цю битву „одною із п'ятнадцяти битв, що змінили обличчя Світу”. Вона коштувала нас втрату нашої державності на довгі століття; наших союзників, шведів, ця сама битва зіпхнула зі становища європейської великодержави; і щойно полтавська битва висунула дику і примітивну до цього часу Московію у ряди європейських, а пізніше і світових потуг. Усю новішу історію України, включно з упадком нашої державності 1917/21 років, також події зв'язані з пануванням большевиків в Україні, голод 30-х років — все це можна розглядати в історичній перспективі як прямий наслідок згаданої трагічної події — бою під Полтавою.

Можемо поставити собі питання, чому ж ми відзначаємо цю трагічну подію, як „ювілейну дату” урочистими академіями в усіх більших зкупченнях українців у Світі і чому ми проголосили цей рік „ювілейним Мазепинським роком”? Можемо, коли хочете, це пояснювати типовим для нас нелогічним способом думання, проте, немає сумніву, що ми знаходимо у трагічних сторінках історії нашого народу такі моменти, що скріплюють нас у дальшій боротьбі за державність і дають нам віру в невмирущість української державної ідеї і української нації.

Перегортаємо сторінки нашого минулого, як „нароби́ли колись шведи великої слави”..., читаємо про Полтавський Бій, про утечу гетьмана Мазепи і короля Карла і про усі ці так знайомі нам з історії події, що тепер уже овіяні легендою минулого, легендою, що живе у народі без писаної історії і що залишиться у серцях нації незалежно від того як пильно ворог старатиметься затерти ці сторінки нашої історії і їх оплюгавити.

І ми тут, на еміграції, шукаємо дійсного змісту цієї нашої — нехай і трагічної — історії і хочемо зробити з неї висновки для сучасного і майбутнього і знайти практичні вказівки, що впливали б з досвіду мазепин-

ської еміграції. Хочемо перекинути міст, довгий на чверть тисячоліття поміж мазепинцями і петлюрівцями, бо ж ми є прямими спадкоємцями ідей Мазепи. Наша доля так різко подібна до долі мазепинців, що, читаючи минулу історію вперед 250 років, маємо ілюзію, що читаємо власну історію, історію петлюрівців, історію власного життя.

250 років тому українська державна ідея, уособлена гетьманом Іваном Мазепом, мусіла уступити з України і дати шлях іншій, московській ідеї „третього Риму”. Проте, боротьба поміж цими цілком відмінними від себе щодо форми, змісту і духа державними ідеями від того часу ані на хвилину не припинилася. Боеві прапори Мазепи, винесені на чужину, піднесли перед цілим Світом не тільки проблему боротьби з Московією, як ворогом України, але й ворогом кожної іншої нації, що стоїть на шляху московської експанзії. Можемо мати сумну сатисфакцію, що нині на шляху цієї експансії впали уже держави і народи, які не тільки що не послухали голосу остороги гетьмана Пилипа Орлика тоді, 250 років тому, і острого уряду Української Народньої Республіки тісніше, 40 років тому, але навпаки, самі прийняли у своїй політиці московську концепцію про небезпечність „мазепинської ідеї” і активно поборювали українські визвольні змагання, або ж і були співучасниками в поневоленні українського народу.

Можемо нині дивуватися впрост візійній далекозорості гетьмана Пилипа Орлика і його сина Григора, що остерігали західно-європейській держави перед московською небезпечкою. Ці остереження зперед 250 років є ще й нині, на жаль, актуальні.

Перша українська еміграція твердо вірила у швидкий упадок Московії і у звільнення України, що мало б прийти наслідком збройного удару коаліції Західного Світу супроти Московії. Ця віра у скору розв'язку української проблеми була силою і слабкістю мазепинської еміграції. Бо з одного боку ця віра уможливила гетьманові Пилипові Орликові протягом довшого часу в безнадійних умовах провадити українську акцію, даючи йому насагу в обличчі могутньої московської пропагандивної акції і небезпечної шпигунської машинерії. Проте віра у швидкий упа-

док Московії і наставлення мазепинської еміграції „на коротку мету” було причиною западу української державної ідеї на еміграції з хвилиною смерти гетьмана Пилипа Орлика і розпорошення самої нечисельної еміграції в чужинецькому морі. Велика частина мазепинців не витримала еміграційних злиднів і здалася на ласку ворога, під впливом листів від родини, що їх москалі тримали як заложників і змушували ці родини виписувати листи до емігрантів із закликком „повертатись на родину”. Усіх мазепинців, що повернули назад, спіткала така сама доля, що й поворотців нашої еміграції: вони вмерли мучениками за ідею державності.

І саме у факті їхнього мучеництва знаходимо відповідь на питання, чому мазепинська ідея не завершила на чужині і в Україні рівночасно зі смертю мазепинців на вигнанні, в Україні, чи на засланні в Московії. Коли б московський цар виконав свої обіцянки, „помилування”, дані поворотцям-мазепинцям і повернув їм їхні землі і маєтності, вони або їх нащадки певно стали би вірними служачками лейб-гвардейських полків його імператорського величества, так як ними стали Скоропадські, Кочубеї, Коростовці, Мілорадовичі і багато інших, що своєчасно перейшли на бік царя Петра, зрадивши Мазепу.

Проте, так не сталося; мазепинці вмерли мучениками за ідею і фактом свого мучеництва окрили ідею і залишили її в серцях українців на наступні двісті років, заки ця ідея не змогла знайти реальне оформлення в часі української національної революції 1917/21 років.

Цих двісті років московські самодержці витратили на боротьбу з духом гетьмана Мазепи і мазепинською ідеєю, що ніколи не дала спокійно спати володарям величезної імперії. Події української національної революції по Першій Світовій Війні були прямим і логічним наслідком державної ідеї, винесеної Мазепою на чужину в 1709 році.

Не є нашою ціллю переповідати собі найновішу історію українського народу, ту історію, що її живими свідками чи й учасниками було багато з нас. Також не порушуємо тут безліч разів дискутованого і хвилюючого нас питання про причини нашої програної тоді, 250 років тому і тепер, 40 років тому. Натомість те питання, яке ми нині ставимо собі в 250-ліття полтавського бою і в роковини мазепинської еміграції, це — як забезпечити і передати нашу державну ідею і традицію майбутнім поколінням, до часу нової реалізації цієї ідеї в Україні.

Згадуючи про те, що наставленням першої української еміграції було викликати війну

ворожих московському імперіялізмові потуг, та окреслюючи це наставлення, що воно було „на коротку мету”, ми нині із гіркого 250-літнього досвіду знаємо, що боротьба з Московією є затяжна, і що лиш розраховуючи цю боротьбу на довшу мету можна її виграти. Тому, коли з одного боку, ми мусимо бути готові до кожного часного вибуху війни з Московщиною і на конечність виконання нашої обов'язку у цьому ударі, то з другого боку ми не можемо і не сміємо забувати про забезпечення існування української державної ідеї незалежно від обставин і часу і незалежно від умов, в яких мусить жити наша нація в Україні і еміграція в цілому світі. Саме в цьому бачимо історичне покликання еміграції. Знаючи короткотривалість людського життя і скороминучість зовнішніх форм нашого життя, ми знаємо і пам'ятаємо про невмірущість ідей, при умові, що ці ідеї побудовані на засадах вселюдської моралі і справедливості. Саме такою ідеєю ми вважаємо нашу українську державну „мазепинську” і „петлюрівську” ідею, бо ж ця ідея є базована на здійсненні міжнародної справедливості не тільки для українського народу, але й для усіх народів, поневолених нині московським імперіялізмом, та на здійсненні демократичного правопорядку на звільнених від окупанта землях.

Проте, ми свідомі того факту, що ідея української державності інтерпретується нині відмінно не тільки тими українськими націоналістичними середовищами, що офіційно заявляються проти засад демократії, але й подекуди відмінно і тими нашими партнерами, що стоять разом з нами на демократичній платформі.

І коли одні, націоналісти, на нашу думку, ослаблюють і компромітують нашу державну ідею, позбавляють її змісту, вложеного мазепинською конституцією і орликовою „Декларацією Прав України”, а також демократичного змісту, вложеного в нашу ідею Українською Центральною Радою, і ці самі середовища вкладають в нашу ідею цілком чужий і ворожий українському національному духові зміст, то другі, на відміну, бажають узалежнити державну ідею „від обставин в краю”, від „реальної дійсності в Україні”, від так званих „реалітетів”, впроваджуючи нашу ідею в небезпечну площину узалежнення від чужих і ворожих цій самій ідеї факторів.

Щойно читали ми у пресі, що „серед української еміграції існує, сказати б, комплекс „ортодоксальності”. Одні в нього вірять, як напр., дехто з УНРівської еміграції, а другі на ньому спекулюють. Ті, що вірять, не можуть собі уявити і зрозуміти сучасної Украї-

ни і продовжують її міряти тим ідейним стандартом, який був 40 років тому, забуваючи, що ці 40 років люди живуть під большевицькою окупацією, і що виростало нове покоління, яке, може навіть поняття не має про визвольну боротьбу 1917/21 років”. (див. А. Гудовський, „Напередодні з'їзду”, „Укр. Вісті”, 23 квітня 1959).

Цими відірваними від „реальної України” ортодоксами, що думаємо категоріями „зперед 40 років”, є ми. Та автор цих рядків помилився. Ми міряємо Україну не тільки „ідейним стандартом зперед 40 років”, але також і зперед 250 років. Проте, Історія України не зупинилась 250 років тому, з виходом з України першої української еміграції; так само не зупинилась вона 40 років тому, коли на еміграцію вийшов уряд Української Народньої Республіки з військом; та не зупинилась історія і 15 років тому, коли Україну залишила третя українська еміграція. І ті наші політики, що залишили Україну 15 років тому, і що „міряють її ідейним стандартом” зперед 15 років, були б здивовані і приголомшені усіма тими соціальними і психологічними процесами, що мали місце в українських масах протягом останніх 15 років. Ми думаємо, що емігрант з України зперед 15 років чувся б нині в Україні так само, як і емігрант зперед 40 років.

І якщо хто хоче нам нині довести, що він єдино тримає руку на живчику „краю”, що він єдино розуміє усі ті складні і глибокі процеси, які там відбуваються, і що він єдиний має патент на інтерпретацію подій в Україні, то в його словах є якраз стільки само правди, як і в твердженні деяких наших політичних середовищ, що в „краю” існує і діє наш найвищий політичний провід, який керує політикою нації і який до того ж, видає „інструкції для еміграції”. Один із чужинецьких кореспондентів нещодавно писав, що „немає так званих „знавців Советського Союзу”, є лиш більші і менші степені ігнорації усього того, що там діється”. Це твердження несумнівно відноситься також і до загалу нашої еміграції.

Ми глибоко віримо в живолворчі і невмірущі сили українського народу і віримо в неминучий вибух української національної революції, коли прийде на неї слушний час. І лиш історія може визначити докладно ролю української еміграції у ході цієї революції.

Проте ми віримо, що еміграція мусить виконувати свої завдання цілком незалежно від обставин в Україні, і що українська державна ідея мусить переходуватися на еміграції і серед емігрантів так довго, як довго не по-

стане можливість реалізації цієї ідеї в Україні і серед тамтешніх українців.

У відмину від інших політичних середовищ діючих на еміграції, ми окреслюємо нашу державну ідею чітко і ясно, як **українську республіканську демократичну ідею**. Ставлення деяких наших емігрантських груп, що, мовляв, „не можна українському народові накидувати форми влади”, ми відкидаємо і засуджуємо, як декадентське і непередрішенське наставлення, негідне імені українського політичного емігранта і українського державника. Ми також відкидаємо твердження цих самих груп, що чітке окреслювання української державної ідеї викликає підозру, що еміграція хоче повернути в Україну і захопити там владу у свої руки. Ми твердимо, що подібні суггестії про „захоплення влади в Україні еміграцією” є ворожою агітацією, втисненою в наші ряди для розбиття нашої державної ідеї і для компромітації з одного боку еміграції, що ніби буває своєю ідеологією на шкурних інтересах, а з другого — самого українського народу, що у своїй 40-міліонній масі боїться кількасот чи кільका тисяч українських емігрантів, що при змінених обставинах могли би повернути в Україну.

Гетьман Мазепа і Пилип Орлик напевно не журилися, що вони „накидують” форму влади українському народові”, коли вже на чужині виробляли українську державну конституцію, ані не думали про те, що вони „захоплюють владу в Україні”, коли писали „Дедукцію прав України” для оборони прав України. Нині для нас немає жодного значення, чи ця конституція була б скоро змінена, коли б гетьманові Пилипові Орликові пощастило повернути з нею в Україну.

Нам куди важливішим є факт, що перша українська еміграція обосновувала українську державну ідею внутрі і назовні, як ідею суверенної, демократичної держави. „Моя ціль, — пише гетьман Пилип Орлик у „Дедукції”, — показати, що Україна є вільним князівством, і що стани її вільно обирали гетьмана по своїй уподобі. Цей факт усталений, і правда загально відома, що козацька нація й Україна були вільними”.

Ідеї мазепинської конституції і „Дедукції Прав України” лягли в основу державної роботи Української Центральної Ради. На усі акти 1917/21 років ми дивимось нині уже з історичної перспективи і оцінюємо їх як черговий і важливий етап на шляху нашого відродження.

Проте, коли нині в 40-ліття нашої державности наші еміграційні критики виписують, що... „конституція УНР ніколи не увійшла у життя... і це, до певної міри, було щастям

(підкреслення наше, Є. П.), бо немає сумніву, що конституція 29 квітня не проїснувала б й одного року...”,*) то ми засуджуємо таку критику і таких критиків, що в обличчі 250-літньої трагедії власного народу не опроможні підійнятися на один щабель вище власної зарозумілості, короткозорості і політиканства.

Протягом сорока років свого панування в Україні большевики воювали і воюють з петлюрівською ідеєю так, як царський уряд воював протягом двісті років з духом гетьмана Мазепи. Щойно читали ми історію чи легенду, як цар Петро Перший в часі Прутського походу власноручно розбивав плиту на могилі гетьмана Мазепи. У цьому образі ми бачимо глибоку символіку нашої доби: дух царя Петра ще й нині всевладно панує над усіма чинами і політикою московських самодержців. Проти цього духа „царя лукавого, творця зла, правди гонителя жорстокого” стоїть інший незнищимий дух великого гетьмана-мецената науки і мистецтва, добродія й будівничого церков, шкіл, великого державного мужа тодішньої Європи і творця демократичного правопорядку в Україні — це є дух гетьмана Мазепи. Від висліду боротьби цих двох ідей, очолених постатями минулого, залежить нині уже не тільки доля

нашого народу й доля Європи, але й доля людства. Цю тезу поставили великі мазепинці 250 років тому й вона реальна ще й нині.

Московія нині є останньою і єдиною у Світі деспотичною імперією. Світ іде шляхом демократії і демократизації та визволення поневолених народів, і цього процесу ніхто не в силі зупинити.

Ми, українці на еміграції, можемо з гордістю обходити мазепинські роковини, а українці в Україні напевно у душах своїх звертаються до світлої постаті нашого минулого — до духа гетьмана Івана Мазепи..

Тепер, коли світові потуги у Женеві шукають формули „коєкзистенції” з Червоною Москвою, — немає ще у Світі місця для оцінки діл мазепинців і петлюрівців.

Та прийде час, і на поліщах Московської імперії здійсниться візія гетьмана Мазепи і Петлюри — це — **розподіл Росії**.

Тоді прийде час на оцінку у цілому світі для цих двох великих мужів нашого минулого. Реалізація цієї візії залежить у великій мірі, якщо не виключно, в руках української еміграції. Вона залежить від нашої витривалості і вірності ідеям Мазепи-Петлюри.

*) Д-р Ів. Лисяк-Рудницький: „Укр. Революція з перспективи сорокаліття”. „Листи до Приятелів” ч. 4 (74) за 1959 р.

Жан ПЕЛІСЬЄ (Jean Pélissier)

Те, що відбулося в Україні

Відаймо справедливість українському Гарібальді — Петлюрі.

Відкритий лист до Пана Густава Ерве

(Париж, 10 жовтня 1919 року. *)

Дорогий Директоре,

Ваш артикул, під наголовком „О д е с а”, в „Віктуар” (Vieitoire) від 7 бжучого квітня, мене дуже зашмутив.

Він збільшує непорозуміння, яке від початку Революції віддалює Францію від України і перешкоджає нам скористати з цієї країни так, як це треба було б зробити в боротьбі проти большевизму — цієї нової форми московської анархії й азійського варварства.

Що торкається Петлюри, українського національного героя, то я бачу, що ви цілком зле поінформовані.

Петлюра — ані большевик, ані большевизуючий, як це пробували довести, перед кількома місяцями, спекулюючи на нашій невідомості, великі російські й польські землевласники. Протинно, — це український націоналіст, запеклий противник комунізму і прихильник дрібної власності...

Додам ще, що Петлюра є палкий і переконаний франкофіл і що він давав нам кілька разів незіперечені докази своєї прихильності і відданості для справи Антанті.

„Я мрію, — часто говорив він мені, — створити в Україні республіку — сестру вашої”.

В день мого приїзду до Києва, в листопаді 1917 року, яко офіційного представника французької Амбасад, на другий день по вбїстві большевиками в Ставці, в Могилеві, російського генерала Духоніна і заступленні його прапорщиком Криленком, Петлюра перепро-

*) Подаємо в перекладі з франц. мови документ еперед 40 років, який на титульній сторінці несе такі написи: 44 Union des Nationalités — Office Central 44. Jean Pélissier — Ce qui s'est passé en Ukraine — Justice au Garibaldi ukrainien, Petlloura — Lettre ouverte à M. Gustave Hervé. Extrait de la „Tribune Libre des Nationalités” No. 9, 1-er mai 1919. — En vente à la Librairie Centrale des Nationalités. Rue Caroline. Lausann. — 1919. — Ред. Бюл.

вадив три ухвали, які показують його добру волю щодо Франції та її союзників:

1) Він відмовився призначити Криленка головнокомандуючим російсько-української армії;

2) Він оголосив український фронт від Берестя-Литовського до Румунського кордону і призначив генерала Шербачова, бувшого Команданта південно-західного фронту, — українським Головнокомандуючим;

3) Нарешті, він підписав наказ про загальне обеззброєння большевиків у Києві і на цій території України. Це було сигналом до війни між Україною й большевиками, війни, яка тягнеться ще й до нині.

Історія скаже, що ці три кроки мали песчислнмі наслідки.

Ламаючи єдність російської Революції і перешкоджаючи від листопада 1917 р. большевикам зайняти багаті лани південної Росії, українці, зокрема Петлюра, можливо спасли європейську цивілізацію.

Петлюра не є, як ви це говорите у своєму артикулі, головою української партії, що підписала мир у Бересті-Литовському. Протинно, Петлюра є одним з організаторів і провідників партії Молодої України, яка виписала на своїх прапорі приязнь до Антанті і беззастеріжну боротьбу з німцями й большевиками.

Не підтриманий в цій політиці колегами з кабінету Винниченка, а рівно ж і Аліянтами, він подався в грудні 1917 року до димісії з посту військового міністра, щоби присвятитися організації на провінції корпусу Вільних Козаків для повстання проти наїздників України.

Він не взяв жадної участі в переговорах про мир у Бересті-Литовському. Повернув до Києва в кінці січня 1918 року тільки для того, щоби боронити, з невеликою кількістю вірних Вільних Козаків, столицю України проти большевиків, які сунули з Великої Росії. На протязі двох тижнів боровся він з ворогом, переважачим чисельно і посадаючи важку артилерію, відважно і погорджуючи небезпечно, чого не можуть не вшанувати всі ті, хто, як я, пережив ці трагічні години.

Ув'язнений, що окутації України німецькими відділами, він з в'язниці не перестає бути інспіратором народного спротиву німцям, організованого навіть у найменших селах делегатами Молодої України і Вільними Козаками.

Ледве вийшов з в'язниці, вже по замипренні, він обіймає провід над народнім повстанням проти німців і уряду Скоропадського.

Всі свідки, що перебували в Україні і яких нам тільки було можливо розпитати, згоджуються в тому, що це повстання розповсюджується блискавично.

Протинник Петлюри, п. Олександр Шульгин казав мені:

„В січні 1919 р., в хвилі, коли французький командант Одеси поставив передумовою згоди між Антантою і Урядом Української Директорії — усунення Петлюри, популярність Петлюри серед українського селянства була ще більша ніж Керенського, у його найкращих днях. Ця колосальна популярність могла би бути порівняна лише до популярності Бонопарта по

його повороті з Єгипту, або скорше — до популярності Гарібальді”.

Одним з перших актів цього ніби „большевізанта” було повторне оголошення війни, цілком офіційно, російським большевикам і виключення з Директорії В. Винниченка, який, з огляду на так званій імперіалізм Антанті, що разом з російськими добровольцями, без попереднього порозуміння з українським урядом, висіла з кораблів в Одесі, почав шукати мирного порозуміння в большевиками.

Більше того, Петлюра, вірний своїй приязні до Франції і Антанті, вислав місії до Парижу і Одеси, бажаючи нав'язати сердечні відносини між Україною і Антантою і заключити з нами формальний союз для боротьби з московською анархією.

Інтер'єляції пп. Ернеста Ляфон і Франкліна Буйон у Французькій Палаті, як також ресельції Журналь де Женев від цього звітня, повідомляють нас, як ці переговори між Командою Одеси і висланниками Петлюри були проваджені. Не думаю, щоби історія сказала, що це було в формі, гідній традицій нашого краю, і в спосіб, відповідний нашим інтересам.

Щоб підсумувати те, що я вам тільки що сказав про життя і діяльність Петлюри від початку большевицької революції, мені видається несправедливим трактувати як большевізанта, простацького отаманчика банди, ворога Росії, Франції і Антанті, — цього Гарібальді України, оборонця здорових демократичних традицій проти большевізму і царизму — давньої Південної Росії і вірного приятеля Франції і Аліянтів, який, мимо наших помилко, що до нього і до народного руху, який він репрезентує, не перестає з довір'ям і виявленням доброї волі шукати зближення з потугами Антанті і хоче вступити з ними в союз проти спільного ворога — большевика.

Цілком слушно оплакуєте ви евакуацію Одеси. Але подумайте тільки, що ця евакуація не була б потрібна, коли б окупація цього міста не була би перепроваджена легковажно і без попереднього порозуміння з одним урядом, який uznавали 30 мільйонів селян бувшої Південної Росії, з урядом Української Народної Республіки.

Оскільки ми наразилися цьому урядові, виглядало ніби хочемо провадити гру в Одесі з великоросійськими монархістами; цим ми досягли одного — з'явилися в давній Південній Росії як „імперіалісти” і „контрреволюціонери” (подаю слова французів, які повернули звідти), щоби створити замішання в думках селян, сіяти розбрат у відділах Петлюри і цим зменшити відпорну силу України проти большевицьких наступів.

Можна було б уникнути цього нещастя, коли б Аліянти, як я тоді не переставав настоювати від часу свого повороту з Росії, застосували зглядом України і Росії демократичну політику, коли б нав'язали в Українською Народною Республікою зносини і коли б постаралися, перед висадкою в Одесі, поінформувати населення давньої Південної Росії через урочисту прокламацію, що ми прибули в Україну не для попірання великоросійсько-польського імперіалізму, але щоби по

могли цим країнам оборонитися проти більшовизму, і що ми твердо постановили вшанувати в Росії здобутки революції: національну свободу і землю для селян.

Але нарікання на минуле до нічого не служать. Що треба — це остерігатись повторення тих самих помилок в будучому.

Треба здати собі справу раз на завжди, що великоросійська держава не може бути відбудована ударом магічної палички, а що нам треба працювати повільно і методично перед тим, як подумати про її федерацію, про організацію держав, які повстали на руїнах давньої Росії, подумати про те, що розклад Росії прийшов від центру до периферії і що її відбудова може йти лише від периферії до центру, та що опеціяльно

ми не можемо дозволити собі, в сучасну хвилю, на люксем побільшувати числа своїх ворогів на сході Європи, окреслюючи безоглядно як „більшевизантів” найбільш запеклих ворогів більшовизму. Діючи в цей спосіб, ми були б як армія, що стріляла б до свого власного авангарду; що ж до мене, хочу ще сподіватися від здорового французького глузду, що він не поповнить більше цієї смертельної помилки.

Прошу прийняти, дорогий Директоре, вирази моєї відданости.

Жан Пелісь
Директор Бюра Праці.

Переклала з французького оригіналу В. Завадська,
б. Заприсяжена Перекладчиця Судових Установ в Польщі.

Олександр УДОВИЧЕНКО
ген.-пор.

Останнє побачення з Головним Отаманом

(До 33-х роковин Його смерті).

Року 1940 померла в м. Камбо-ля-Бен біля еспанського кордону у Франції улюблена донька Головного Отамана С. Петлюри Леся (Лариса). Не мала ця славна дівчина щастя в своєму короткому житті. В діточих роках, у Києві, мусіла разом з Мамою ховатись від терору більшовиків, а далі — скитання поза кордоном у Чехії, Швейцарії, Франції. Врешті тяжка хвороба Матері й трагічна смерть Батька відбилися й на її здоровлі, підірвали й її організм. Вона захворіла на сухоти і, не дивлячись на всі старання лікарів, врятувати її не пощастило. Була війна, а з огляду на те, що Франція була окупована німецьким військом, рух по залізницях майже припинився, то Лесю було поховано тамже таки в Камбо-ля-Бен на місцевому цвинтарі, але тимчасово, щоб при першій можливості тіло її перевезти до Парижу і покласти в могилу разом з Батьком на цвинтарі Монпарнас.

Ще й інша причина обумовлювала затримку перенесення тіла покійної доньки Отамана до Парижу. Вона полягала в тому, що могила (склеп) Симона Петлюри споруджена була на дві особи, зі смертю ж доньки, Пані Отаманова вирішила поглибити могилу, щоб влаштувати й третє місце.

З цією метою могилу Головного Отамана було розкрито, а труну перенесено до тимчасового склепу підприємства (антреприза), що провадило працю. При цьому виявилось, що дубова труна від вожности дуже потерпіла, майже розвалювалась і ледве трималась

в скріпленнях. Необхідно було робити труну нову.

Нарешті працю по будові просторішої могили було закінчено і тіло Головного Отамана можна було перенести на стале місце. День, коли це мало статися, мусів бути захований в таємниці від німців. Вони цікавилися усіма українськими установами й надбаннями, як от бібліотекою, архивами тощо, що їх врешті сконфіскували й вивезли до Німеччини з запевненням, що все це буде незабаром в Києві для українського народу. Можна було сподіватися, що й тіло Головного Отамана буде „вивезене до Києва”, і тому, з обережности, день перенесення тлінних останків Симона Петлюри не був знаний ширшому загалові українців. Було повідомлено про це лише небагатьох довірених осіб: проф. О. Шульгина, Іл. Косенка, пл. Половника, Горяна, бібліотекаря Івана Рудичева. Всі вони ранком о год. 8 вже були біля могили, де стояла й нова дубова труна.

Як робітники витягнули, з великими труднощами, труну Отамана з тимчасової могили, то вона майже зовсім розпалася, а зпід неї виглядала друга труна, вже металева. Всі присутні з побожністю дивились на домовину. Іван Рудичів, бібліотекар і хоронитель музею при Бібліотеці ім. С. Петлюри, взяв для музею дошку з підніжжя труни.

В металевій труні, над головою Небіжчика, є невелике віконце зі шкла. Мимоволі з'явилася бажання подивитись в-останнє на Голов-

ного Отамана, але разом з тим виникло й побоювання, що я там, може, побачу зруйноване 15-тилітнє перебування в могилі Його тіло. Отож, хвилюючись, підійшов я і нахилився над виконцем. Дивився, але спочатку не міг нічого зобачити, крім чогось ясно білого. Запалив звичайну запальничку і тоді побачив обличчя Покійного. Воно було неушкоджене тлінням.*) Риси обличчя не змінилися. Щільно стиснуті уста. Трохи запалі очі. Кольор обличчя — жовтаво-зеленуватий. Довкола голови біла пов'язка, що закривала рану в підборідді, з під неї на чоло спадає пасмо волосся з сивиною. Чорне убрання поверх білої сорочки з чорною краваткою. На правому плечі — віночок, що мабуть зсунув-

ся з голови під час пересування труни. На правій руці лежала паперова іконка Божої Матері, що також, певно, випала з рук Небіжчика. — Ще раз пильно подивився в обличчя Головного Отамана й відійшов, бо робітники чекали на покладення тіла в металевій труні в нову, дубову труну.

Врешті все було закінчено. Труну піднесли й повільно спустили в постійну могилу. — „Прощай, Пане Отамане, вже назавжди, — подумав кожний з нас, присутніх...“

Труну Головного Отамана покладено зі споду першою, а над нею, за пару місяців, покладено труну Його любой доньки Лесі.

*) Тіло Симона Петлюри, як відомо, після смерті було набальзамовано.

З ЖИТТЯ УНДС

5-й Делегатський З'їзд УНДС в США

30-31 травня ц. р. у Нью-Йорку відбувся 5-й Делегатський З'їзд УНДС, — організації, що веде свій родовід з часів проголошення в українській столиці Києві незалежної держави — Української Народньої Республіки, та яка пізніше в різних періодах і в різних місцях розселення укр. еміграції, під іншими назвами об'єднувала український національно-державний елемент, що непохитно стояв на позиціях збереження славних традицій УНР.

Після 2-ої Світ. Війни ця організація прибрала назву „Український Національно-Державний Союз“, який повстав на еміграції в Німеччині 26 травня 1946 року, саме в 20-ту річницю трагічної смерті Симона Петлюри, з метою продовжувати розпочате своїм Великим Патроном. Члени Організації, роз'їхавшись по світах, утворили в місцях свого поселення, в повній згоді з законами і добрими звичаями даної країни, ідеологічні відповідники цієї організації. Так в Канаді повстав Український Національно-Демократичний Союз, а в Америці — Український Національно-Державний Союз в США, що оце й відбув свій з черги 5-й Делегатський З'їзд, який проходив під знаком святкування 250-ліття збройного виступу Гетьмана Івана Мазепи проти Москви і в рямцях відзначення 33-х роковин смерті Патрона Організації — Голови Держави Української і Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри.

З'їзд відбувся за участі канадійських гостей: голови УНДС Канади інж. Є. Пастернака з дружиною, члена Управи інж. Ів. Янішевського з дружиною і д-р Зої Плітас, та членів відділів УНДС в США, що прибули на З'їзд як делегати, а саме, — інж. Ів. Гнойо-

За столом Президії З'їзду портрети: Гетьмана І. Мазепи, Головного Отамана С. Петлюри і внизу — Президента УНР д-ра Ст. Вігвиського.

вий, голова відділу в Баффало, інжж. Дм. Гурин і А. Берегулька — голова і секретар відділу в Бостоні; ред. Юрій Таркович — з Бріджпорту, д-р Ів. Драбатий — Вашингтону, пані Марія Олексієва з Детройту, д-р В. Біньський і сотн. О. Козловський — з Нью-Гевен, сотн. Данило Лимаренко з ситом Павлом, інжж. М. Каплістий і П. Панасюк — голова і члени відділу УНДС у Філадельфії, д-р Т. Сеїдзік — з Трентону, ред. М. Семчишин — делегат відділу УНДС в Чикаго. Відсутні бу-

На бенкеті за почесним столом видно (зліва): пані Євгенія Пастернак, ред. М. Семчущин, д-р Є. Приходько, Президент УНР д-р Ст. Витвицький, ген. О. Загородський, д-р Шахнович.

Президент УНР д-р Ст. Витвицький серед членів Президії З'їзду і ГУ УНДС 30. V. 59. Зліва сидять: інж. М. Капистий, пані Є. Зубенко, Президент д-р Ст. Витвицький, ген. О. Загородський, д-р Є. Приходько. Стоять зліва: д-р Т. Сендзік, пані Л. Шевчук, ред. М. Семчущин, пані Є. Пастернак, ред. Ю. Таркович, інж. Ів. Шпаківський, інж. П. Паласюк, інж. Д. Дмитренко, інж. Д. Лимаренко і інж. Ів. Гнобовий.

Група Учасниць З'їзду і Гостей на бенкеті 30. V. 1959 р. з Президентом УНР.

Зліва сидять Пані: Любов Шевчук, Євгенія Пастернак, Президент д-р Ст. Витвицький, Пані: Євдокія Зубенко, Марія Нечпорож, пані Нічка, Наталія Лисичка-Холодна. Стоять зліва Пані: д-р Зоя Плітас, Лідія Горбачевська, д-р Любов Марголіна, д-р Аделя Мірошніченко, інж. Олена Шпаківська, Ніна Дмитренко, Марія Олексіїв, Алла Нещадименко, Варвара Зотовська, інж. Анна Статникова, д-р Галина Янішевська, Євгенія Марущак, Марія Клоків, Лідія Доценко, Галина Овсієнко, Марія Світ і Варвара Зайцева.

ли делегати з Клівленду і Мінеаполіс-Ст. Пол. Останній відділ передав писане уповноваження репрезентувати його одному з членів Нью-Йоркського відділу.

З'їзд відкрив голова Головної Управи д-р Євген Приходько, привітавши Делегатів і високих гостей: Президента УНР д-ра Степана Витвицького, Голову УНРаді Івана Багряного, генерала Олександра Загородського, представника Грузії д-ра Гольмана. Присутні вшанували вставанням з місць і хвилиною мовчання померлих членів УНДС і їх радні: полк. Івана Пекарчука і май. Якова Дзвбенка — Німеччина, полк. Олександра Петлюру і соти, Олександра Савченка — Канада, пані Наталію Тарасюк, полк. Миколу Куликівського, д-ра Олександра Плітаса, інж. Василя Ковалевського і осталию в цьому сумному ряді, пані Марію Валійську, — США.

З'їздом керувала Президія: інж. М. Капличий, ред. М. Семчинини, інж. Е. Пастернак, д-р Ів. Драбаний і інж. Д. Дмитренко. Почесним Головою Президії був заслужений Ювілят, ген.-пор. О. Загородський.

З'їзд вітав особисто Президент УНР д-р Ст. Витвицький, підкресливши в теплих словах вагу і родю УНДС в системі ДЦ УНР, та відмітивши жертвен-

ність членства Організації та працю над збиранням матеріальних засобів на його потреби. Слідуючим вітав З'їзд Голова УНРаді Іван Багряний, а потім було зачитане привітання від голови ВО УНРаді Миколи Лисичкого, що саме тоді перебував у Римі. З устними привітаннями ще виступали проф. Валеріян Горбачевський від політичної організації ідеократів і п. Євген Стахів від „Одиодумців Організації Українських Націоналістів Закордоном“, інж. Е. Пастернак — від УНДС Канади, і проф. Ів. Паливода. — від ДУЖЦА.

З черги були виголошені дві доповіді, повні цікавого і актуального змісту та бездоганно опрацьовані: „250-річчя Української Еміграції“, що її виголосив інж. Е. Пастернак, і „Україна сьогодні“, виголошена ред. Ю. Тарковичем. Обидві доповіді, особливо остання, викликали живі дискусії.

Ділова частина З'їзду складалася зі звітів Голови Гол. Управи і її функціонерів та Контрольної Комісії, після чого відбулися дискусії над звітами і, після уделения абсолютоторії, — вибори нових керівних органів. Головою поновно, під гучні оплески, обрано д-ра Е. Приходька, а членами її були обрані зп. П. Шпірук, А. Зубенко, К. Марущак, Євдокія Зубенко, Д. Дмит-

ренко, Ів. Драбатиї, Ів. Шпаківський, З. Івасишин, Д. Лимаренко і Запасовими членами тп: ред. М. Семчишин, ред. Ю. Таркович, інж. М. Каплистий і інж. П. Панасюк. До Контрольної Комісії були обрані пані: Наталія Холодна, д-р Аделя Мірошніченко і Любов Шевчук. До Товариського Суду увійшли: ген. О. Загородський, полк. А. Валійський і інж. Ю. Нещадименко.

Вечером того ж 30 травня відбувся бенкет, що ним дуже зміло провів ред. М. Семчишин в якості тоста-майстра. Під час бенкету були виголошені привітання: від УНДС — д-р Шахнович, від ДОБРУСУ — інж. А. Гудовський; з привітаннями і промовами далі виступали ще інж. Ів. Янішевський, інж. О. Лютий-Лютенко, ред. Ю. Таркович і інші.

Всі імпрези З'їзду відбувалися в просторих залах Капелли Св. Володимира на 82-й вул. у Нью Йорку. У розкішній великій залі головний учасник з'їзду мали змогу оглядати багату виставку світлин діячів і історичних подій з часів визвольної боротьби. Під враженням цієї виставки, учасники з'їзду влаштували сердечну овацію Ті жериникові, проф. Віктору Приходькові, колишньому членові Української Центральної Ради.

До містецького оформлення залі й історичної виставки докладно багато старань і труду проф. Ів. Папивою, а успішному перебігові бенкету у великій мірі сприяли пані: Марія Клокова, Любов Шевчук, Євгенія Марущак, Олена Шпаківська, Алла Нещадименко, Марія Нечипорук, Марія Олексієва, Таїсія Шпірук, Євдокія Зубенко і Варвара Зотовська.

На другий день, у неділю 31 травня, після Служби Божої там же в церкві Св. Володимира відбулася урочиста панакхида до Головному Отаманові, на якій була більшість присутніх на З'їзді. Частина делегатів була відсутня — ще зранку поїхала до м. Баунд Бруж, 30 миль від Нью Йорку, на урочистість посвячення пам'ятника на могилі пок. д-ра Олександра Плітаса. Посвячення відбулося архієрейським чином, яке довершив Архієпископ Метислав після Служби Божої в місцевій йцеркві Св. Апостола Андрія Первозванного. Владичі послужили дяком о. Микола Рибачук, член УНДС і учасник З'їзду. Д-р О. Плітас є похований на православному військовому цвинтарі при Капелісторії УНЩерви в США, а пам'ятник на могилі являє з себе п'єдестал з чорного мрамору, на якому, в горішній частині, уміщений хрест у формі „Залізного Хреста“, Лицарем якого був Покійний. Проект виготовив проф. май. М. Битинський. Після посвячення пам'ятника відбулося прийняття для учасників тієї сумної урочистості, які з огляду на це забарилися і не встигли вже прибути на академію з нагоди 33-ої річниці смерті Симона Петлюри, що відбулася того вечора у Нью Йорку і на якій була решта делегатів З'їзду та яка являлася останньою точкою програми 5-го Делегатського З'їзду.

ПРИВІТАННЯ 5-МУ ДЕЛЕГАТСЬКОМУ З'ІЗДОВІ УНДС В США

Крім усних привітів 5-й Делегатський З'їзд УНДС в США одержав привіти від таких організацій і окремих осіб:

Пані Марії Лівницької, Вдови по пок. Президентові УНР А. Лівницькому.

Президії ЦК УНДС в Німеччині за підписом Голови М. Лівницького і Секретаря В. Татарського.

Управі УНДС у Великобританії за підписом голови О. Бондарівського і секретаря І. Барчука.

Управі відділу УНДС в Мюнхені за підписом І. Шабельського і секретаря.

Управі Відділу УНДС в Карлсруге за підписом голови І. Іножарського.

Управі відділу УНДС в Ніагара Фалс, Канада, за підписом голови І. Білоуса і секретаря П. Корбана.

Управі відділу УНДС в Лондоні, Англія, за підписом голови Ів. Деснянського.

Управі відділу УНДС в Детройті за підписом голови О. Антипова і секретаря.

Управі відділу УНДС в Мінеаполісі-Ст. Пол за підписом голови В. Філоновича і секретаря П. Проданчука.

Від голови відділу УНДС в Клівленді Миколи Тарасюка.

Від проф. Є. Гловінського, заступника Голови Президії ЦК УНДС.

Від пастора Володимира Боровського з Детройту.

Від пані Катерини Скубій, члена УНДС в Канаді.

Від генерала Константина Смовського, Мінеаполіс.

Від генерала Михайла Крата, Детройт.

Від генерала Олександра Вишнівського, Детройт.

Від штабу полковника О. Кузьмінського, Торонто, Канада.

Від проф. Павла Зайцева, Члена ЦК УНДС в Німеччині.

Від проф. Івана Розгона, Члена УНДС.

Від інж. Арсена Шумовського, Торонто, Канада.

Від сотн. Ів. Липовецького, члена ГУ УНДС в Канаді.

Від проф. М. Битинського, члена УНДС Канада.

Від П. Кологривенка, секретаря УНДС, відділ Чикаго.

Від д-ра Семена Нечая, члена УНДС, Портленд Орегон.

Від Ради Білоруської Народної Республіки за підписом Костуша Міерляка, старшини Ради.

Від ГУ Об'єднання Українців Революційно-Демократичних Перекопань (ОУРДП) за підписом голови К. Приходька.

Від Гол. Канцелярії Українського Робітничого Союзу, Скрантон, за підписом голови Антона Батюка.

Від ГУ Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ) Канади за підписом голови і секретаря Галини Романенко.

Від Української Головної Визвольної Ради (УГВР) за підписом голови Митрослава Прокопа і секретаря Лева Шанковського.

Від Однодумців Організації Українських Націоналістів Закордоном за підписом Голови Політ. Ради Ро-

**НЕ ЗАБУДЬТЕ ЗАПЛАТИТИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОДАТОК 22 СІЧНЯ
ЗА 1959 РІК!**

мана Ільницького і Секретаря Політ. Ради Євгена Стахова.

Від ГУ Фронту Симона Петлюри в Англії за підписом голови, сотн. Михайла Кошчука.

Від д-ра Івана Козака, сотн. УГА і Армії УНР.

Від д-ра Миколи Шлемкевича, Єлизабет.

Від п. Остана Олесницького, Ньюарк.

Від майора Дмитра Бажума, Нью Йорк.

Від пор. Іларіона Криловецького, Кліфтон.

Від проф. Олександра Юрченка, члена Президії ЦК УНДС в Європі.

Від УНДС відділ Авґсбург, Німеччина, за підписом голови сотн. Н. Зіневича і секретаря.

З ПИСЕМНИХ ПРИВІТАНЬ З'ЇЗДОВІ У Н Д С

Вітаю учасників З'їзду і від широго серця бажаю успіхів у Вашій праці на славу України. Дай Боже Вам дочекатися того щасливого і радісного часу, коли згинуть наші вороги, а Україна стане вільною, незалежною і соборною Державою.

Марія Лівницька.

Активність, творчий оптимізм, вірність ідеалам Української Народної Республіки і віра в остаточну перемогу наших національних ідеалів — це головніше, що є запорукою успіху в нашій еміграційній праці. Ми знаємо, що УНДС в США згуртував в своїх рядах людей саме такого психічного укладу, і тому ми віримо, що і Ваш з'їзд проходить під знаком цих великих і кінечних в наших умовах максим.

**М. Лівницький і В. Татарський
за Президію ЦК УНДС.**

Перебуваючи в службовій подорожі, як Голова Виконавчого Органу, я з далекого Риму переслаю мій дружній, гарячий привіт З'їздові УНДС в США і бажаю йому бадьорого настрою, непохитної твердості щодо наших національно-державних, усенервських позицій і повного успіху в його праці.

Під час мого перебування за останні три місяці в європейських столицях — Бонні, Лондоні, Парижі і Римі, — я мав можливість ствердити зрозуміння і симпатії до української визвольної справи і багатьох важких представників європейського політичного світу. Однак, — за виключом одного з моїх співрозмовців, французького сенатора Пезе — для поневолених народів приходить тепер історичний час „терпіння“, бо вільний світ за всяку ціну хоче уникнути ризику атомової війни і, тому, свідомо не висуває справні визволення поневолених Москвою народів. Москва далі перебуває в наступі — і на зовнішньому, і на внутрішньому фронті: в Україні посилюється русифікаційні заходи новим замахом на права української мови в шкільництві. Але, власне, з огляду на таку невідрадну ситуацію, українські політичні сили на еміграції і, зокрема, Державний Центр УНР повинні посилити свою акцію в напрямку постійного нагадування західному світу про безпідставність надій на можливість домов-

лення з Москвою і про те, що єдиним способом усунення небезпеки російсько-комуністичного імперіалізму є підтримка визвольних-державних рухів поневолених народів. Українська еміграція повинна в усяких обставинах виконувати свій обов'язок: говорити світові про те, що не має змоги говорити тепер поневолений український народ.

Я є певен, що Український Національно-Державний Союз, як організована і державно-творча політична сила української еміграції, буде далі, зі збільшеною енергією і завзяттям, продовжувати свою працю в процесі державного визволення України. Щастя ж Вам Боже на нашому спільному, тяжкому шляху!

Микола Лівницький, Голова ЦК УНДС.

Дехто в Вас вже має за плечима окіро 40 років еміграційного шляху, дехто — 14-15 років.

Тяжкий і невдачливий цей шлях — шлях політичної еміграції. Не приносить він людські ані почестей і слави, ані здобутків матеріальних. Але освічає цей шлях свідомість виконаного обов'язку перед Народом і Батьківщиною, свідомість, скріплена вірою в правоту наших ідеалів і в неминучість їх прийдешньої перемоги.

**Євген Гловінський,
заступник Голови ЦК УНДС.**

Сучасна напружена ситуація вимагає від нас, як ніколи, братерської згуртованості і об'єднання всіх українських демократичних національно-державних сил для спільної праці у боротьбі за свободу українського народу і відновлення та відбудови Української Народної Республіки. — Хай дух єдності ланує серед нас! Хай дух Симона Петлюри буде нашим дороговказом і прикладом відданості справі, витривалості в боротьбі і в самопосягті ідеалам українського народу!

**Голова УНДС у Великобританії
проф. Ол. Бондарівський
Секретар І. Барчук.**

Мое щире воляцьке звернення до Побратимів З'їзду: Тримаймося хоробро і відважно до останнього набою, і боронім прапор УНР і ті ідеали, за які ми боролися під проводом св. пам. Головного Отамана Симона Петлюри.

Ген.-Хор. К. Смовський, Мінеаполіс.

...Я, як один із найстарших віком членів УНДС, дозволю собі звернутися, дорогі друзі, з двома порадами-лобаваннями:

1) Застановіться, дорогі друзі, над справою поширення наших кадрів! Наша програма, наша традиція й наша етична настанова дають нам всі підстави ввірити, що серед наших молодих поколінь власне ми можемо знайти продовжувачів боротьби за визволення України. Кожна ж армія без припливу нових рекрутів перестає бути армією.

2) Гаряче Вас закликаю теж до створення спеціальної господарско-фінансової комісії, яка займеться справою створення фінансової бази для нашої універсальної преси... Якби ми здобули можливість видавати

в Європі якщо не щоденник, то привабливі живий тижневик, ми б швидко поширили і свої кадри.

Наші гасла „Держава над партіями, нація над класами” зовсім не означають того, що ми не можемо творити своєї партійної, чи то групової каси, — навпаки, її існування забезпечить тим самим і Державному Центрові можливість діяльнійшій праці та викличе по-явлення нашого політичного життя взагалі.

Unio etatensis democratica ukrainensis vivat, floreat, crescat!

**Проф. Павло Зайцев,
Член ЦК УНДС в Європі.**

...бажаю в найбільшій згоді і піднеслих почуттях перепровадити наради і дати постанови, які можуть стати тепер правдиво історичними.

Бажаю поширення ідеології і праці Союзу на широкі кола нашої молоді, щоб вона могла стати стрижнем нашого відродження.

**Івж. Арсен Шумовський, Торонто.
(Член ГУ УНДС в Канаді)**

Закликаємо 5-й Делегатський З'їзд Українського Національно-Державного Союзу ще виче підняти державний прапор України і передати прапор Соборної Української Народної Республіки лише Ук ра ї н с ь к о м у многострадалюму Народові на майдані Св. Софії в столиці Вільної, ні від кого незалежної У к р а ї н с ь к о ї Д е м о к р а т и ч н о ї Д е р ж а в и. — З на ми Бог і Дух Петлюри!

**Сотник Михайло Кошук, Голова ГУ Фронту
Симона Петлюри у Великобританії.**

Ваша і наша політичні організації входять до Передпарляменту УНР — Української Національної Ради і, хоч мають деякі ідеологічні різниці, все ж нас лучить ідея служіння нашому народові й допомогти йому б боротьбі з заклятим окупаційним ворогом.

Тому я, як Голова Об'єднання Українців Революційно-Демократичних Перекопань, звергаюся до Вашого Високого З'їзду з ласканим і ширим проханням і надаї тримати згідливу й дружно співпрацю наших двох організацій, на базі чою базую своє існування й свою активну політичну дію наш Державний Центр.

Нехай же Ваші наради пройдуть в такій дружній атмосфері, яка б в майбутньому на базі Ваших рішень ще більше зцементувала б наші дві нерозривні Організації.

За Головну Управу ОУРДП Кость Приходько.

Хай Ваша Організація вийде з цього З'їзду із скріпленни силами для добра української Визвольної Справи і хай понесе в нашу суспільність свідомість потреби дальшої систематичної політичної праці в ім'я здійснення наших спільних національних ідеалів.

Ми глибоко переконані в тому, що вже й тепер, і ще більше в наступних роках, наша суспільність буде вдячна кожній організації і навіть кожній одиниці, незалежно від політичної програми, котра ще схоче трудитися для Справи Нації. В перспективі важких завдань, які стоять перед нами, ми, українські політичні партії і організації закордоном, не є собі противни-

ками, але союзниками. Сила і активність кожної з нас є силою цілої суспільності, а слабкість котрої-небудь з нас є слабкістю цілої Громади.

Так-то Ваші окріплені сили стануть в такому сенсі і нашими успіхами.

**Роман Ільницький — Голова і Євген Стахів — Секретар
Політичної Ради Однотумців Українських Націоналістів
Закордоном.**

Політична робота УНДС в цілому і кожного її члена — полягає в тому, що мусимо обороняти, схороняти і алекати Велику Ідею Української Народної Республіки, традиції Визвольних Змагань і історичну практику державно-творчої діяльності останнього Уряду УНР на Батьківщині і носія державних традицій — Українського Державного Центру на еміграції. Тільки заради цієї Великої Ідеї і Віри в неї — постав УНДС. То ж несемо її у вільний світ, шануємо творця і мученика її — Симона Петлюру.

Пам'ятаймо, що живемо в період, коли всі стали „демократами”, всі „шанують” нашого патрона Симона Петлюру, всі влаштовують „Свята Державности і Соборности”, але зміст і навіть форма цих святавань така, що вони скорше являються пародіями і зневагою цих Свят і Ідей. Отже, тому, нашим завданням тепер мусить бути і в цій ситуації найти себе і виявити свою волю.

Я щиро вітаю рішення Управи УНДС включити у програму З'їзду шанування пам'яті С. Петлюри урочистою Панахидою і Академією.

Проф. Іван Розгін — Член УНДС.

Тішуся з великої заслуженої гордості рідного УНДС, що він єдиний зберіг неухитною найбільшу, найглибшу відданість Державним Ідеалам і Державним Законам зо Світлої Люби Визвольної Боротьби та лицарську вірність історичним демократичним традиціям Українського Народу.

Проф. Микола Битинський, Торонто.

Бажаю повного успіху нарадам Організації, що є одним із філій УНРади, і бажаю Вам задоволення після праці, що її вимагало приготування З'їзду.

Др. Микола Шлемкевич, Елизабет.

З ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ЦЕНТРУ УНР

Від'їзд Голови УНРади до Європи. — У понеділок 22 червня ц. р., о 11-й год. ранку, відплив пароплавом до Європи Голова УНРади Іван Батряний, пробувши на терені США 6 місяців і 20 днів. За цей час він відбув багато подорожів по США й Канаді, відвідавши місяця більшого скупчення українського населення, перед яким виступав з доповідями на політичні теми. Голова УНРади відбув безліч пресових конференцій та інформативних виступів перед політично-парляментарними чинниками і журналістами цих країн, інформуючи їх

Голова УНР Іван Багряний вітає з'їзд УНДС у Нью Йорку 30 травня 1959 р.

про політичне положення в СРСР, як політичний діяч, та про ситуацію в літературній ділянці життя — як письменник.

Остання зустріч Голови УНР з укр. громадянством відбулася вечером в суботу 20 червня за участі Президента УНР д-ра Ст. Витвицького і округло 100 осіб гостей.

З огляду на робочий день, випроводити Голову УНР прийшли люди лише з ближнього оточення в Головоу Представництва УНР д-ром Є. Приходьком.

Діяльність Голови В. О. в Європі. — Останній тиждень м-ця лютого ц. р. Голова ВО УНР М. Лівницький перебував у столиці Західної Німеччини Бонні, де відвідав різних політичних та парламентарних діячів, інформуючи їх про укр. визвольну боротьбу, та передав меморандуми про сучасну міжнародну ситуацію в світі, як і про стан на окупованій Україні. Від 27. III. до 17. IV. ц. р. Голова ВО перебував в Англії, де відбув зустрічі й виступи в колах українського громадянства, як також численні зустрічі та конференції з окремими українськими громадянами. Тут же Голова ВО мав побачення з представниками парламентарно-політичного світу та журналістичних кіл і передав відповідним англійським чинникам меморандум про національно-визвольну боротьбу укр. народу. Виступав з інформативною доповіддю в німецькій мові в Ком-ті Середньо-Східньої Європи і в польському Інст-ті Міжнародних Дослідів. Був на прийнятті, влаштованому на його честь, лондонським відділом Асамблеї Поневолевних Європейських народів і відбув зустрічі з представниками політичних експлізних кіл поляків, мадярів, балтійських народів і інш. Склад візиту і відбув інформативні розмови в лондонських посольствах деяких держав та, відбувши останню зустріч з укр. громадянством у Лондоні 16 явнятя, на другий день, 17. IV. вирушив у дальшу подорож — до Франції. В Парижі на двірці Гольсу ВО привітали Голова і члени Представництва УНР на Францію.

У Франції Голова ВО М. Лівницький перебував від 18 до 30 квітня. Він передав і тут відповідним французьким чинникам меморандум про укр. визвольну боротьбу і мав можливість особисто конферувати з різними політично-парламентарними французькими діячами, відбуваючи побачення в товаристві пп. ред. Р. Голіяна і проф. А. Кульчинького. Крім того, у зв'язку з сучасною напруженою міжнародною ситуацією, зложив спеціальний меморандум на руки Генерального Секретаря НЕПТО, п. Анрі СІААКА, а копії меморандуму — державам, що входять в склад НЕПТО, з приводу чого М. Лівницький відвідав деякі чужоземні амбасади в Парижі. Взяв також участь у засіданні членів Паризького Б'юро, що проживають в Парижі і мав нагоду бачитися з багатьма українськими діячами у Франції, як проф. О. Шульгин, п. П. Плевако, голова Громадської Опіки п. Качура і інш. В товаристві Віце-Президента УНР п. тен. О. Удовиченка М. Лівницький відбув кілька ділових конференцій і відвідав Пані Отаманову Ольгу Петлюру, складаючи їй поклін від імені Викового Органу.

Від 7-го до 20-го травня ц. р. Голова ВО УНР п. Микола Лівницький перебував у Римі, де відбув розмови з низкою італійських політичних і парламентарних діячів та з урядовими чинниками, поінформовавши їх про діяльність Державного Центру УНР, про укр. визвольну справу, про сучасну ситуацію в Україні, та висвітлив їм українську точку зору на сучасну міжнародну ситуацію. В неділю 10 травня, в рамках радіо-вислання українською мовою при Радіо-Рим, Голова ВО звернувся до українського громадянства на Батьківщині з промовою, в якій подав українському народові відомості про існування в емігрі Уряду Української Народньої Республіки та про його діяльність на захист прав Українського Народу на міжнародному форумі.

В Римі Голова ВО мав зустрічі: з головою комісії закорд. справ палати послів, кол. головою італ. уряду і дозволітнім м-ром внутрішніх справ п. Маріо Шельба; з містоголовою тієї комісії і головою комісії обо-

Голова В. О. Микола Лівницький після успішної подорожі по Канаді повертається 8. III. 58. до США. За ним видно частину Ніагарського водопадку.

рони, кол. м-ром оборони, головою Італійської Ради в Європейському Русі та лідером республік партії Рандольфо Паччярді; з містоголовою комісією закордонних справ сенату і головою комісії оборони Онуфріо Яннуці; з заступником голови палати послів і кол. м-ром освіти Паолою Россі; з депутатом Паолою Бономі, що є лідером селянської групи христ.-демократ. членів парламенту і президентом Селянської Спільноти, яка нараховує понад 6 мільйонів членів; з заступником політичного секретаря христ. демократії депутатом Анжелло Салізоні, який приймав Голову ВО в імені проводу цієї партії; з членом комісії закордонних справ сенату, кол. м-ром оборони Маріо Чинголіані і з християнсько-демокр. депутатом та відомим європейським діячем Давідом Де Коччі.

Крім того Голова ВО відвідав відповідні чинники м-ва закордонних справ, яким передав меморандум про укр. визвольну справу. Він оклав візиту теж керівникам закордонних представництв при Президії Ради Міністрів і, як уже згадано, 10 травня, в рамках українських радіоінтерв'ю, вголосив 15-хвилинне слово до українців на Батьківщині.

Голову ВО дуже тепло приймав теж провід антикомуністичної христ.-демокр. організації „Італійський Триколіорний Союз“ в складі ген. Освальдо Гвіда, команданта Ліберо Савро, др. Аттіліо Крепаса та інших керівників цієї організації. М. Лівницький склав візиту також голові Італійсько-українського т-ва амбасадарові проф. Амедео Джанніні і старому приятелю українців др. Енріко Іскабатоні. Зустрівся він також з екзильними представниками поляків, угорців, литовців, албанців, білорусів та інш., які співпрацюють в „Інтернаціоналі Свободи“.

В усіх зустрічах і візитах супроводжував Голову ВО представник ВО УНРаді в Італії д-р В. Федорончук.

Далі, Голова ВО відвідав видатних українців, які живуть в Римі: проректора Української Папської Колегії о. д-р Атаназія Великого; ректора Малої Семінарії в Кастельгандольфо біля Риму о. проф. Андрія Сапняка, вголосивши для учнів семінарії коротке слово; укр. монахів у монастирі в Гроттаферрата біля Риму, монс. д-ра Юрія Мільяника, пані Мілену Рудницьку та інших. Владика Кир Івана Бучка з огляду на його недугу не міг відвідати.

16 травня, в супроводі монс. дра Юрія Мільяника і дра В. Федорончука Голова ВО М. Лівницький був прийнятий на спеціальній свіденції Папою Йоаном XXIII, якому М. Лівницький склав привіт в імені Державного Центру. Папа передав оное апостольське благословення українському народові, за шастя й світлу будучину якого жертвуватиме свої молитви.

М. Лівницького, в супроводі др. В. Федорончука, прийняли також Секретар Східної Конгрегації кардинал Сиген Тіссеран і ассесор Конгрегації о. проф. Акацій Куса.

На закінчення візиту 20 травня, Представництво ВО влаштувало у Палаціо Марініволі пресову конференцію, на якій Голова ВО говорив понад пів години до

принятних журналістів франц. мовою на тему „Україна та інші поневолені народи ССРСР і сучасна міжнародна ситуація“. Були заступлені майже всі головні столичні щоденники, деякі пресагентства, а також деякі провінційні італійські щоденники і закордонні часописи, зокрема швайцарські. Конференція пройшла з повним успіхом і в наступних днях дослівно всі римські щоденники, пресагентства і радіо принесли звіт про пресконференцію.

Вранці 21 травня Голова ВО від'їхав до Женевы, де, як відомо, саме відбувалася конференція міністрів закордонних справ. Тут пробув М. Лівницький кілька днів, відбувши побачення з представниками різних дипломатичних журналістичних кіл.

(За Укр. Інформ. Бюром).

3 УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ

80-літній Ювілей проф. Бориса Мартоса. — Колишній прем'єр Уряду УНР, проф. Борис Мартос дожив у травні ц. р. своїх 80 років. Народився на Полтавщині в родині Мартосів, що походила з визначної козацької старшини. Був членом Центральної Ради і брав найбільшу участь в українській революції 1917 р. За Центральної Ради був Генер. Секретарем Земельних Справ, за Директорії керував Міністерством Фінансів і був Головою Ради Міністрів. На еміграції від 1920 р. займався науковою працею в укр. школах на Чехословацькій і написав багато праць головною кооперації. Для відзначення цього визначного ювілею і шанування заслуженого Ювілята, Український Технічний Інститут в Нью Йорку влаштував Наукову Конференцію, а після неї Громадське прийняття-бенкет, що відбулося у неділю 14 червня 1959 р. в приміщеннях Інституту.

Приїзд проф. О. Шульгина. — 15 червня прибув до Нью Йорку з Європи кол. міністр УНР, проф. Олександр Шульгин. У суботу вечером 27 червня ц. р. Дискусійний Клуб Круглого Стола, що недавно постав у Нью Йорку, влаштував бенкет на честь Гостя для відзначення його 70-ліття. Під час бенкету, що відбувся в Укр. Нар. Домі, Ювілят вголосив доповідь на тему: „Українське національно-державне відродження 1917-20 рр. очима співтворця подій і історика“.

Помер проф. М. Ветухів. — Голова Української Вільної Академії Наук у США, вчений генетик, науковий співробітник Колумбійського Університету в Нью Йорку, член багатьох наукових установ і товариств, бувший міністр Уряду УНР на еміграції в рр. 1945-47, професор Михайло Ветухів помер 11 червня ц. р. і в неділю 14 червня був похований на Центральному Українському Православному Цвинтарі в Блууд Брук за великої участі укр. громадянства зі всієї соборної України. Вічна йому Память!

Редагує Колегія.

Листування в справі Бюлетеню на адресу: ARTEM ZUBENKO. 330 E. 16th ST., NEW YORK 3, N. Y.
